

تاثیر ارتباط بین محافظه‌کاری حسابداری و اهرم مالی با طرح‌های مالیاتی

قاسم قاسمی^۱

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، تعیین تاثیر ارتباط بین محافظه‌کاری حسابداری و اهرم مالی با نرخ موثر مالیاتی در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد، که البته در این پژوهش اهرم مالی به عنوان متغیر تعدیلی وارد مدل شده است. طرح‌های شامل محدود کردن جریان اطلاعات خاص شرکت به منظور جلوگیری از کشف این اطلاعات توسط مراجع مالیاتی است. منظور از اجتناب مالیاتی، تلاشی در جهت کاهش مالیات‌های پرداختی است. در واقع اجتناب مالیاتی، نوعی استفاده از خلاءهای قانونی در قوانین مالیاتی در جهت کاهش مالیات است. اجتناب مالیاتی یک فعالیت گریز از مالیات بدون شکستن خطوط قوانین و درون چارچوب قوانین مالیات است این پژوهش برای یک دوره ۵ ساله بین سال‌های ۹۸ تا ۱۴۰۲ انجام شد. اطلاعات نمونه‌های شرکت‌های مورد مطالعه پس از بررسی در دسترس بودن اطلاعات آن‌ها با جمع‌آوری به کمک نرم‌افزار اکسل طبقه‌بندی و به کمک نرم‌افزار ایویوز مورد آنالیز و تحلیل واقع شدند. نتایج پژوهش نشان داد؛ بین محافظه‌کاری حسابداری با طرح‌های رابطه‌ی منفی وجود داشته و این رابطه معنادار نیز می‌باشد. محافظه‌کاری بدون قیدوشرط به وقوع حقایق خاصی بستگی ندارد، بلکه به توانایی و درستی مدیریت در انتخاب رویه‌های حسابداری محافظه‌کارانه وابسته است که این امر ممکن است از عوامل مالیاتی یا سیاسی یا عوامل مرتبط با منافع خود مدیران ناشی شود. همچنین اهرم مالی رابطه‌ی بین محافظه‌کاری حسابداری با طرح‌های را به گونه‌ای مثبت تعدیل می‌کند.

واژه‌های کلیدی: محافظه‌کاری حسابداری، اهرم مالی، طرح‌های مالیاتی، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.

^۱ گروه حسابداری، واحد سبزوار، دانشگاه آزاد اسلامی، سبزوار، ایران.

مقدمه

مالیات‌ها می‌توانند به عنوان عاملی برای ایجاد تعادل در اقتصاد کلان از طریق مدیریت تقاضا نقش قابل توجهی داشته باشند. مخارج مصرفی و سرمایه‌گذاری خصوصی در زمینه سیاست‌های مالیاتی درجه اهمیت بالایی دارند. مالیات از طریق میل نهایی به مصرف، درآمد قابل تصرف را تحت تأثیر قرار داده و بر مصرف تأثیر می‌گذارد. کاهش میل نهایی به مصرف از طریق کاهش ضریب تکاثری، کاهش حجم تقاضا را در پی دارد. درآمدهای مالیاتی به دست آمده نیز متناسب با نوع آن، طرف تقاضا و ترکیب آن را متأثر می‌کند. همچنین سرمایه‌گذاری در بلندمدت تولید را تحت تأثیر قرار داده ولی اثر آن به سرعت به افزایش تقاضای کل در اقتصاد منجر می‌شود. اقتصاددانان طرف عرضه معتقدند افزایش تولید و کاهش مالیات‌ها راه‌حل صحیح برای مبارزه با تورم است. یکی از مهم‌ترین ادعاهای مکتب اقتصاد طرف عرضه این است که نرخ‌های مالیات بر انگیزه‌های پس‌انداز و کار تأثیر منفی دارد. البته تأثیر مالیات بر پس‌انداز به انگیزه‌های پس‌انداز نیز بستگی دارد. بنابراین طرفداران این مکتب معتقدند در نتیجه کاهش نرخ‌های مالیات افزایش در سطح اشتغال و تولید در اقتصاد به وجود می‌آید. این مکتب با توجه به منحنی لافر معتقد است کاهش مالیات ممکن است به قدری مؤثر واقع شود که از طریق افزایش کار و تولید، نه تنها مالیات‌ها را کاهش دهد بلکه با افزایش عرضه از میزان تورم نیز بکاهد.

بیان مساله و پیشینه‌ی پژوهش

در شرکت‌ها به طور معمول، سهامداران انتظار دارند که مدیران به دنبال منافع شخصی خود باشند و تا مادامی که منافع اضافی حاصل از کاهش بدهی‌های احتمالی بیشتر از هزینه‌های اضافی مورد انتظار برای آن‌ها باشد، به دنبال کاهش بدهی‌های مالیاتی و اجتناب مالیاتی باشند. بنابراین، اجتناب مالیاتی می‌تواند انعکاسی از نظریه‌ی مسئله‌ی نمایندگی باشد و ممکن است منجر به تصمیم‌های مالیاتی شود که منافع شخصی مدیر را دنبال کند. بنابراین، یکی از چالش‌های پیش روی سهامداران و هیأت مدیره، یافتن روش‌ها و انگیزه‌های کنترلی است تا هزینه‌های نمایندگی را به حداقل برسانند (شریف‌پور

و جبارزاده کنگرلویی، ۱۴۰۲). دسای و همکاران^۱ (۲۰۰۷) معتقدند مدیرانی که به دنبال منافع شخصی خود هستند ساختار شرکت را پیچیده‌تر کرده و معاملاتی را که باعث کاهش مالیات می‌شود، انجام می‌دهند و از این طریق منابع شرکت را در جهت منافع شخصی خود به کار می‌گیرند. آن‌ها معتقدند که وجود مأموران مالیاتی قوی باعث افزایش نظارت بر کار مدیران و کاهش سوء استفاده‌ی از منابع داخلی شرکت‌ها می‌شود. نکته‌ی دیگری که توسط دسای و همکاران مطرح شد این است که نحوه‌ی حاکمیت و رهبری شرکت‌ها بر روی سطح اجتناب مالیاتی شرکت‌ها تأثیرگذار است. حاکمیت شرکتی ضعیف باعث افزایش در سطح اجتناب مالیاتی می‌شود. گراهام^۲ (۲۰۰۶)، معتقد است که اجتناب مالیاتی، منافع نهایی سپر مالیاتی بهره را کاهش می‌دهد و ممکن است بر روی تصمیم‌های مربوط به ساختار سرمایه تأثیرگذار باشد. از سوی دیگر، اگر اجتناب مالیاتی توسط مقامات مالیاتی تشخیص داده شود در این صورت، شرکت مجبور به پرداخت‌های اضافی و جریمه می‌شود که باعث کاهش جریان‌های نقدی ورودی و کاهش ثروت سهامداران می‌شود. دیدگاه دیگری که در مورد اجتناب مالیاتی مطرح شد این است که علی‌رغم تفکیک کنترل از مالکیت، پدیده‌ی اجتناب مالیاتی می‌تواند ارزش‌مند باشد و اگر مالکان بتوانند زمینه‌های انگیزشی لازم را در مدیران ایجاد کنند تا آن‌ها با برنامه‌ریزی‌های مالیاتی صحیح، تصمیم‌های اثربخش مالیاتی اتخاذ کنند، ارزش شرکت افزایش و در نتیجه ثروت سهامداران افزایش خواهد یافت (ریبیرو و همکاران، ۲۰۱۵). بنابراین، به نظر می‌رسد بسیاری از شرکت‌ها درگیر اجتناب مالیاتی باشند و به همین دلیل تعیین عوامل تأثیرگذار بر سطح اجتناب مالیاتی در شرکت‌ها دارای اهمیت زیادی است.

یکی از ویژگی‌های حسابداری که از انباشته شدن اخبار بد جلوگیری می‌کند محافظه‌کاری است. در کشور ایران کمیته‌ی فنی سازمان حسابرسی در مفاهیم نظری گزارش‌گری مالی محافظه‌کاری را به عنوان یکی از مولفه‌های خصوصیت کیفی قابل اتکا بودن در نظر گرفته اما واژه‌ی محافظه‌کاری را به کار نبرده بلکه از واژه احتیاط به جای آن استفاده نموده است. احتیاط (محافظه‌کاری) عبارتست از کاربرد درجه‌ای از مراتب که در اعمال قضاوت

^۱ - Desai et al

^۲ - Graham

برای انجام برآورد در شرایط ابهام نیاز است. به گونه‌ای که درآمدها یا دارایی‌ها بیشتر از واقع و هزینه‌ها یا بدهی‌ها کمتر از واقع ارائه نشوند. محافظه‌کاری به عنوان یک مکانیزم راهبردی انگیزه‌ها و توانایی مدیریت را جهت تسریع در افشای اخبار خوب و تأخیر در افشای اخبار بد محدود می‌سازد (احمدی و جمالی، ۱۳۹۸).

محافظه‌کاری انتخاب یک راه‌کار حسابداری تحت شرایط عدم اطمینان است که در نهایت به ارائه کم‌تر دارایی‌ها و درآمدها بیانجامد و کم‌ترین اثر را بر حقوق صاحبان سهام داشته باشد. دو نوع محافظه‌کاری شامل؛ شرطی و غیرشرطی وجود دارد. محافظه‌کاری شرطی^۱ بیان‌گر این است که ارزش دفتری خالص دارایی‌ها در شرایط نامساعد کاهش می‌یابد، اما در شرایط مساعد افزایش نمی‌یابد و در شناسایی سریع‌تر زیان‌ها نسبت به شناسایی سودها نمود می‌یابد. این نوع محافظه‌کاری اخبار و اطلاعات موجود پس از ثبت اولیه دارایی‌ها و بدهی‌ها را هم در نظر می‌گیرد. محافظه‌کاری غیرشرطی^۲ منعکس‌کننده تمایل به ارائه کم‌تر از واقع ارزش دفتری خالص دارایی‌ها نسبت به ارزش بازار آن‌ها است. محافظه‌کاری غیرشرطی به اعمال روش‌های حسابداری محافظه‌کارانه در مرحله شناخت و ثبت اولیه دارایی‌ها و بدهی‌ها اشاره دارد. این نوع محافظه‌کاری، مستقل از اخبار و اطلاعات و شرایط موجود در لحظه‌ی ثبت و شناخت اولیه دارایی‌ها و بدهی‌ها است (اسدی و بیات، ۱۳۹۴). قاعده‌ی کلی حسابداری در مبحث محافظه‌کاری تصریح می‌نماید که یک واحد اقتصادی نمی‌تواند یک سود قطعی را تأیید کند مگر این‌که بتواند فقدان اطلاعات را به شیوه‌ای به هنگام تشخیص دهد (دای و یانگ، ۲۰۱۵).

نسبت بدهی به کل دارایی بیان‌گر کل وجوهی است که توسط بدهی‌ها تامین گردیده است. نسبت‌های اهرم مالی برای وام‌دهندگان اهمیت دارند، زیرا نشان می‌دهد که آیا درآمد شرکت هزینه‌های ثابت و بهره را پوشش می‌دهند؟ سهامداران نیز به نسبت‌های اهرم مالی توجه دارند، زیرا بهره یکی از اقلام هزینه‌های شرکت است و با افزایش بدهی هزینه بهره نیز افزایش می‌یابد. جانسن (۲۰۰۵) در تحقیق خود ارتباط بین مشخصات واحد تجاری و نرخ مؤثر مالیاتی را مورد مطالعه قرار داد. نتایج مطالعات وی نشان می‌دهد

^۱ . conditional conservatism

^۲ . unconditional conservatism

که بین اهرم مالی و نرخ مؤثر مالیاتی رابطه‌ی معکوس وجود دارد به طور خاص‌تر زمانی که هزینه‌ی مالیاتی باعث صرفه‌جویی مالیاتی نیز باشد (کاشانی‌پور و همکاران، ۱۳۹۳). دو مکانیزم مورد استفاده برای متعاملین اقتصادی به شرح ذیل هست اول این‌که محافظه‌کاری در حسابداری به‌وسیله جلوگیری از سرمایه‌گذاری فراوان و سرمایه‌گذاری ناکافی، می‌تواند سودآوری آتی یک شرکت را بهبود بخشد و همکاری بلندمدت با فروشنده‌ها و مشتری‌ها را تضمین کند. محافظه‌کاری در حسابداری با شناسایی به‌موقع زیان سرمایه‌گذاری در گزارش مدیریت، باعث می‌شود تا سرمایه‌گذاران علامت‌های به‌موقع دریافت کنند که ارزش فعلی خالص یک پروژه‌ی منفی است تا از سرمایه‌گذاری فراوان جلوگیری کند. در همین زمان با کاهش در هزینه‌ی سرمایه‌گذاری بنگاه اقتصادی به کم کردن سرمایه‌گذاری کم‌تر از واقع کمک می‌کند که در نتیجه‌ی سودآوری آینده شرکت بیشتر خواهد بود. یک سودآوری بیش‌تر برای یک شرکت می‌تواند از رابطه همکاری پایدار با فروشنده‌ها و مشتری‌هایی اطمینان دهد که تمایل دارند اعتبار تجاری بیش‌تر برای آن شرکت فراهم کنند که بر پایه‌ی انتظارات همکاری بلندمدت آینده است. دوم این‌که محافظه‌کاری در حسابداری می‌تواند به فروشنده‌ها و مشتری‌ها کمک کند تا بدون معطلی عملکرد ضعیف توسط یک شرکت را تشخیص دهند (هیدیان‌تو و اراساشانتی، ۲۰۲۱).

تحقیق‌های متعددی عوامل وجود محافظه‌کاری در گزارش‌های مالی را مورد بررسی قرار دادند. همان‌طور که بیان شد، واتس (۲۰۰۳) این عوامل را در چهار مورد خلاصه می‌کند که شامل؛ وجود قراردادهای گوناگون بین واحد تجاری و ذی‌نفعان برون سازمانی، احتمال طرح دعاوی حقوقی علیه واحد تجاری، کاهش یا به تعویق انداختن مالیات پرداختنی و خنثی کردن تمایل ذاتی مدیران جهت ارائه گزارش‌های اغراق‌آمیز می‌باشد. لافوند و واتس (۲۰۰۸) بیان کردند که محافظه‌کاری عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سایر ذی‌نفعان برون سازمانی واحد تجاری را کاهش می‌دهد. کردلر و شهریاری (۱۳۸۸) اظهار می‌کنند که شرکت‌های بزرگ در تلاش برای کاستن از هزینه‌های سیاسی، در ارائه گزارش‌های مالی، محافظه‌کارانه عمل می‌کنند. در مقابل ایتردیز (۲۰۱۱) بیان می‌کند،

به دلیل بالا بودن مشکل نمایندگی در شرکت‌های کوچک و تازه تأسیس، محافظه‌کاری در این نوع شرکت‌ها بیشتر از شرکت‌های بزرگ است. یافته‌های کمیته مطالعاتی اراسموس، گویای این است که بالا بودن اهرم و در نتیجه وجود کشمکش بین بستانکاران و سهامداران مخصوصاً در حوزه سیاست‌های تقسیم سود، عاملی دیگر برای اتخاذ رویکرد محافظه‌کارانه است. تحقیق‌های زیادی مانند داروغ و استاگتون^۱، دهالیوال^۲ و همکاران و فلسام^۳، بالا بودن تهدیدات رقابتی را از عوامل مهم اتخاذ رویکرد محافظه‌کارانه بیان کردند. و نهایتاً مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران در سال ۱۳۸۶ از محافظه‌کاری به عنوان اصل احتیاط یاد کرده و آن را از خصوصیات کیفی اطلاعات مالی می‌داند (ملکی و همکاران، ۱۳۹۳).

شریف پور قشونی و جبارزاده کنگرلویی (۱۴۰۲) در پژوهشی به بررسی "بررسی تاثیر محافظه‌کاری بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و کارایی سرمایه‌گذاری" پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که هیچگونه رابطه‌ای میان اینکه محافظه‌کاری در سطح پایین باعث افزایش اجتناب مالیاتی منجر به کاهش کارایی سرمایه‌گذاری شود وجود ندارد و همچنین مشاهده شد که رابطه میان محافظه‌کاری که در سطح بالا باعث می‌شود که با افزایش اجتناب مالیاتی منجر به افزایش کارایی سرمایه‌گذاری شود وجود نداشته باشد. اسلامی ذرعی و پورعلی (۱۳۹۷) به پژوهشی تحت عنوان "تاثیر محافظه‌کاری و اجتناب مالیاتی بر ابعاد کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران" پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که محافظه‌کاری و اجتناب مالیاتی بر ابعاد کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران تاثیر معناداری دارند. بیگدلی و همکاران (۱۳۹۵) به پژوهشی تحت عنوان "اثر محافظه‌کاری بر گریز مالیاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" پرداختند. نتایج بدست آمده نشان می‌دهند که رابطه معناداری بین گریز مالیاتی و محافظه‌کاری وجود ندارد، یعنی با افزایش یا کاهش محافظه‌کاری تغییری در گریز مالیاتی ایجاد نمی‌شود. مهرانی و سیدی (۱۳۹۲)

^۱ . Darrough and Stoughton

^۲ . Dhaliwal

^۳ . Folsom

به پژوهشی تحت عنوان "بررسی تأثیر مالیات بر درآمد و حسابداری محافظه کارانه بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها" محافظه‌کاری و اجتناب مالیاتی از جمله سیاست‌هایی هستند که می‌توانند به منظور انگیزه‌های مالیاتی مورد استفاده شرکت‌ها قرار گیرند. نتایج مبین آن است که بین مالیات ابرازی و محافظه‌کاری با اجتناب مالیاتی شرکت‌ها رابطه منفی و معناداری وجود دارد. این مطلب مبین آن است که اجتناب مالیاتی و محافظه‌کاری ابزارهایی جایگزین برای کاهش مالیات می‌باشند، بطوری‌که با افزایش اجتناب مالیاتی انگیزه محافظه‌کاری کاهش می‌یابد؛ و بالعکس. علاوه بر این رابطه منفی بین متوسط مالیات ابرازی سه ساله شرکت و اجتناب مالیاتی مبین آن است که شرکت‌ها بیشتر تمایل دارند محافظه‌کاری نمایند و ضمن کاهش سود، صرفه جویی مالیاتی نمایند، تا اینکه بوسیله اجتناب مالیاتی مالیات بر درآمد خود را کاهش دهند. هیدیان‌تو و اراساشانتی (۲۰۲۱)، به پژوهشی تحت عنوان "بحران مالی، محافظه‌کاری حسابداری و اجتناب مالیاتی با نقش تعدیلی اهرم مالی" پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد؛ بحران مالی و محافظه‌کاری حسابداری اثر منفی و معنی‌داری بر اجتناب مالیاتی دارد، هم‌چنین اهرم مالی رابطه‌ی بین متغیرها را تعدیل می‌کند. سوتریس‌نو و پیرزادا (۲۰۲۰)، به پژوهشی تحت عنوان "بیش اعتمادی مدیران و اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی بر اجتناب مالیاتی" پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد؛ بین بیش اعتمادی و اجتناب مالیاتی رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد و اندازه‌ی حسابرس به‌گونه‌ای منفی این رابطه را تعدیل می‌کند.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌ی اول؛ بین محافظه‌کاری و طرح‌های مالیاتی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.
فرضیه‌ی دوم؛ اهرم مالی رابطه‌ی بین محافظه‌کاری و طرح‌های مالیاتی را تعدیل می‌کند.

مدل و متغیرهای پژوهش

الف- متغیر وابسته؛ متغیر وابسته این پژوهش طرح‌های مالیاتی است که برای اندازه‌گیری آن از نرخ موثر مالیاتی استفاده خواهد شد، که بر اساس آن نرخ مؤثر مالیاتی از تقسیم

هزینه‌ی کل مالیات شرکت بر درآمد قبل از کسر مالیات قابل محاسبه خواهد بود. (لانگلی و ویلکینز، ۲۰۱۷)

ب- متغیر مستقل (محافظه‌کاری حسابداری)؛ برای اندازه‌گیری آن از مدل گیولی و هاین (۲۰۰۰) استفاده شده است. در این پژوهش مطابق با پژوهش گارسیا و همکاران (۲۰۱۹) از مدل تعدیل شده‌ی زیر برای محاسبه‌ی محافظه‌کاری شرطی استفاده شده است: (گارسیا و همکاران، ۲۰۱۹).

ج- متغیر تعدیلی؛ در این پژوهش یک متغیر تعدیلی شامل اهرم مالی وجود دارد. نسبت کل بدهی‌ها به کل دارایی‌های شرکت به‌عنوان نماینده اهرم در نظر گرفته شده است (رحیمیان و توکل نیا، ۱۳۹۲).

د- متغیر کنترلی؛ در این پژوهش یک متغیر کنترلی شامل اندازه شرکت وجود دارد. اندازه شرکت؛ اندازه‌ی شرکت در این تحقیق از طریق لگاریتم طبیعی ارزش دفتری دارایی‌ها محاسبه می‌گردد (همان منبع)

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش دو مدل به شرح زیر وجود دارد:

$$TA = \beta_1 + \beta_2 AC + \beta_3 Lev + \beta_4 Size + e$$

جزء خطا + اندازه شرکت β_3 + اهرم مالی β_3 + محافظه‌کاری حسابداری β_2 + β_1 = طرح‌های مالیاتی

$$TA = \beta_1 + \beta_2 AC + \beta_3 Lev + \beta_4 AC * Lev + \beta_5 Size + e$$

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف پژوهش، کاربردی، از لحاظ استنتاج، توصیفی تحلیلی (استقرایی) و از لحاظ طرح پژوهش، پس رویدادی است. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات موردنیاز، ابتدا از روش کتابخانه‌ای و مطالعات اسنادی استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده خواهد شد. در بخش آمار توصیفی به ویژگی‌های کلی نمونه آماری از جمله میانگین، میانه، بیش‌ترین، کم‌ترین، انحراف استاندارد، کشیدگی و چولگی پرداخته می‌شود و در بخش آمار استنباطی ابتدا ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرها بررسی می‌شود و پس از آن به مانایی متغیرها و ناهمسانی مدل پرداخته خواهد شد. هم‌چنین به منظور تشخیص نوع داده‌های ترکیبی

مدل از آزمون‌های F لیمر و هاسمن استفاده خواهد شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری ایویوز انجام خواهد شد و تکنیک استفاده‌ای داده‌های پانل خواهد بود.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش در دو بخش شامل آمار توصیفی و آمار استنباطی قابل بیان می‌باشد:

الف- نتایج آمار توصیفی

جدول (۱) - خلاصه‌ی نتایج آمار توصیفی متغیرها

متغیر	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
طرح‌های مالیاتی	۰/۱۱۵	۰/۱۱۰	۰/۹۲۰	۰/۰۰۰	۰/۱۰۹	۳/۱۸۶	۲۱/۰۱۶
محافظه‌کاری حسابداری	۰/۰۰۵	۰/۰۰۳	۱/۶۵۱	-۱/۱۷۰	۰/۲۷۷	-۰/۲۲۴	۶/۷۲۲
اهرم مالی	۰/۶۸۸	۰/۵۲۰	۱۲/۲۱۰	۰/۰۰۰	۰/۹۲۲	۶/۷۶۵	۳۵/۳۹۸
اندازه شرکت	۱۵/۶۷۲	۱/۴۰۹ ۵	۲۱/۵۷۲	۱۱/۴۰۷	۱/۶۶۹	۰/۸۹۰	۳/۹۵۰

مأخذ: محاسبات پژوهش

میانگین متغیر طرح‌های مالیاتی شرکت برابر با ۰/۱۱۵ است که نشان می‌دهد بیشتر داده‌ها حول این نقطه تمرکز یافته‌اند. میانه یکی دیگر از شاخص‌های مرکزی است که وضعیت جامعه را نشان می‌دهد. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد میانه‌ی متغیر طرح‌های مالیاتی شرکت برابر با ۰/۱۱۰ است که بیان‌گر این است که نیمی از داده‌ها کم‌تر از این مقدار و نیمی دیگر بیش‌تر از این مقدار هستند. انحراف معیار یکی از مهم‌ترین پارامترهای پراکندگی است و معیاری برای میزان پراکندگی مشاهدات از میانگین است؛ مقدار این پارامتر برای متغیر طرح‌های مالیاتی شرکت برابر با ۰/۱۰۹ است.

ب- نتایج آمار استنباطی

جدول (۲): نتایج آزمون F لیمر

مقدار آماره	درجه آزادی	P-Value	نوع مدل	نوع آزمون	مدل
$F=۲/۰۹۱$	۱۴۱/۵۶۴	۰/۰۰۰	پانل	آزمون F لیمر	مدل اول
$F=۲/۰۷۲$	۱۴۱/۵۶۲	۰/۰۰۰	پانل	آزمون F لیمر	مدل دوم

مأخذ: محاسبات پژوهش

با توجه به شکل جدول فوق، چون Prob کوچکتر از ۰/۰۵ است، فرض H_0 مبنی بر پولینگ بودن داده‌ها رد می‌شود؛ بنابراین با توجه به آزمون لیمر، داده‌ها پانل است حال باید آزمون هاسمن^۱ را انجام داد.

جدول (۳): نتایج آزمون هاسمن

مقدار آماره	درجه آزادی	P-Value	نوع مدل	نوع آزمون	مدل
$\chi^2 = ۳۸/۳۰۸$	۹	۰/۰۴۰	اثرات ثابت	آزمون هاسمن	مدل اول
$\chi^2 = ۴۲/۰۸۷$	۸	۰/۰۴۰	اثرات ثابت	آزمون هاسمن	مدل دوم

مأخذ: محاسبات پژوهش

طبق نتایج حاصل از آزمون هاسمن برای مدل پژوهش، با توجه به این که در سطح اطمینان ۵ درصد ارزش احتمال کمتر از ۰/۰۵ است لذا فرضیه‌ی صفر رد می‌شود. رد فرضیه‌ی صفر (H_0) نشان می‌دهد که روش اثرات تصادفی ناسازگار است و بایستی از روش اثرات ثابت استفاده شود.

جدول (۴): نتایج آزمون ناهمسانی واریانس مدل‌های پژوهش

مدل پژوهش	آماره	درجه آزادی	احتمال	نتیجه
			آماره	

۱- Hausman

مدل اول	۷۶۴/۵۳۴	۱۴۲	۰/۰۰۰	ناهمسانی واریانس
مدل دوم	۷۶۳/۳۳۰	۱۴۲	۰/۰۰۰	ناهمسانی واریانس

مأخذ: محاسبات پژوهش

با توجه به اینکه P-Value مندرج در جدول (۴) مدل‌ها کمتر از سطح معنی‌داری ۵٪ است، مدل دارای ناهمسانی واریانس می‌باشند برای رفع این مشکل از روش حداقل مربعات تعمیم یافته (GLS) استفاده می‌شود. نتایج تخمین مدل اول برای بررسی فرضیه اول به شرح زیر است:

جدول (۵): خلاصه نتایج آماری آزمون مدل اول پژوهش

وابسته (طرح‌های مالیاتی شرکت)	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری	نتایج
C (عرض از مبدأ)	۰/۳۳۰	۰/۰۱۳	۲۵/۲۸۴	۰/۰۰۰	
محافظه‌کاری حسابداری	-۰/۰۰۹	۰/۰۰۴	-۲/۱۹۲	۰/۰۲۸	تایید فرضیه اول
اهرم مالی	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰۶	۳/۹۵۱	۰/۰۰۰	
اندازه شرکت	-۰/۰۱۳	۰/۰۰۰۸	-۱۷/۰۵۳	۰/۰۰۰	
آماره F فیشر (سطح معنی‌داری)	۳۹/۷۹۰ (۰/۰۰۰)		آماره دوربین واتسن	۱/۹۸۰	
ضریب تعیین	۰/۹۱۰		ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۸۸۸	

مأخذ: محاسبات پژوهش

قبل از آزمون فرضیه‌ی پژوهش بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، باید از صحت نتایج اطمینان حاصل نمود. بدین منظور برای بررسی معناداری کل مدل از آزمون F استفاده گردید. با توجه به احتمال آماره F محاسبه‌شده (۰/۰۰۰)، می‌توان ادعا نمود که مدل رگرسیونی برازش شده معنادار است. با توجه به ضریب تعیین مدل برازش شده می‌توان ادعا نمود، حدود ۹۱ درصد از تغییرات در متغیر وابسته مدل (طرح‌های مالیاتی شرکت)، توسط متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود. ضریب برآوردی متغیر محافظه‌کاری حسابداری

جدول بالا نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معنادار میان محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های مالیاتی شرکت در سطح خطای ۰/۰۵ است؛ زیرا میزان p-value محاسبه‌شده برای ضریب این متغیر پژوهش، کمتر از ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین می‌توان گفت که ارتباط معنادار بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های مالیاتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران وجود دارد؛ بنابراین فرضیه دوم پژوهش تایید می‌شود. ضریب برآوردی متغیر اهرم مالی جدول بالا نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معنادار میان اهرم مالی و طرح‌های مالیاتی شرکت در سطح خطای ۰/۰۵ است؛ زیرا میزان p-value محاسبه‌شده برای ضریب این متغیر پژوهش، کمتر از ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین می‌توان گفت که ارتباط معنادار بین اهرم مالی و طرح‌های شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران وجود دارد. ضریب برآوردی متغیر اندازه شرکت جدول بالا نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معنادار میان اندازه شرکت و طرح‌های شرکت در سطح خطای ۰/۰۵ است؛ زیرا میزان p-value محاسبه‌شده برای ضریب این متغیر پژوهش، کمتر از ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین می‌توان گفت که ارتباط معنادار بین اندازه شرکت و طرح‌های شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران وجود دارد.

نتایج تخمین مدل دوم برای بررسی فرضیه دوم به شرح زیر است:

جدول (۶): خلاصه نتایج آماری آزمون مدل دوم پژوهش

وابسته (طرح‌های شرکت)	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری	نتایج
C (عرض از مبدأ)	۰/۳۲۷	۰/۰۱۲	۲۶/۳۷۶	۰/۰۰۰	
محافظه‌کاری حسابداری	-۰/۰۱۱	۰/۰۰۴	-۲/۴۸۶	۰/۰۱۳	
اهرم مالی	۰/۰۰۰۹	۰/۰۰۲	۰/۴۱۸	۰/۶۷۵	
محافظه‌کاری حسابداری* اهرم مالی	۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	۲/۹۷۰	۰/۰۰۳	تایید فرضیه دوم

اندازه شرکت	۰/۰۰۴	۰/۰۰۲	۱/۷۲۹	۰/۰۸۴
آماره F فیشر (سطح معنی داری)	۴۲/۳۱۱ (۰/۰۰۰)	آماره دوربین واتسن		۱/۹۷۵
ضریب تعیین	۰/۹۱۷	ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۸۹۵

مأخذ: محاسبات پژوهش

قبل از آزمون فرضیه‌ی پژوهش بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، باید از صحت نتایج اطمینان حاصل نمود. بدین منظور برای بررسی معناداری کل مدل از آزمون F استفاده گردید. با توجه به احتمال آماره F محاسبه‌شده (۰/۰۰۰)، می‌توان ادعا نمود که مدل رگرسیونی برازش شده معنادار است. با توجه به ضریب تعیین مدل برازش شده می‌توان ادعا نمود، حدود ۹۱ درصد از تغییرات در متغیر وابسته مدل (طرح‌های شرکت)، توسط متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود.

ضریب برآوردی متغیر محافظه‌کاری حسابداری جدول بالا نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معنادار میان محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های شرکت در سطح خطای ۰/۰۵ است؛ زیرا میزان p-value محاسبه‌شده برای ضریب این متغیر پژوهش، کمتر از ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین می‌توان گفت که ارتباط معنادار بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران وجود دارد.

ضریب برآوردی متغیر اهرم مالی جدول بالا نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معنادار میان اهرم مالی و طرح‌های شرکت در سطح خطای ۰/۰۵ نیست؛ زیرا میزان p-value محاسبه‌شده برای ضریب این متغیر پژوهش، بیشتر از ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین می‌توان گفت که ارتباط معنادار بین اهرم مالی و طرح‌های شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران وجود ندارد.

بررسی مقدار آماره t، متغیر محافظه‌کاری حسابداری * اهرم مالی نشان می‌دهد در سطح خطای ۵ درصد دارای رابطه معنی‌داری با طرح‌های شرکت می‌باشد؛ بنابراین می‌توان بیان کرد فرضیه در سطح اطمینان بالاتر از ۹۵ درصد پذیرفته می‌گردد. از این‌رو با توجه

به نتایج بدست آمده می‌توان بیان کرد اهرم مالی رابطه‌ی بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های را تعدیل می‌کند؛ از این رو فرضیه چهارم پژوهش پذیرفته می‌شود. ضریب برآوردی متغیر اندازه شرکت جدول بالا نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معنادار میان اندازه شرکت و طرح‌های شرکت در سطح خطای ۰/۰۵ نیست؛ زیرا میزان p -value محاسبه‌شده برای ضریب این متغیر پژوهش، بیشتر از ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است؛ بنابراین می‌توان گفت که ارتباط معنادار بین اندازه شرکت و طرح‌های شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در اول فرضیه، وجود رابطه‌ی بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی شده است. متغیر محافظه‌کاری حسابداری دارای سطح معناداری ۰/۰۲۸ است که نشان‌دهنده‌ی وجود رابطه‌ی معنادار در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های می‌باشد. همچنین ضریب β و آماره t متغیر محافظه‌کاری حسابداری دارای علامت منفی است که نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی منفی محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های است. در تفسیر ضرایب رگرسیون β می‌توان گفت با ثابت ماندن اثر سایر متغیرها، به ازای یک واحد افزایش در متغیر محافظه‌کاری حسابداری و ضریب β منفی به‌دست‌آمده، مقدار طرح‌های به میزان ۰/۰۰۹ کاهش می‌یابد و به دلیل آن که مقدار احتمال آن کم‌تر از ۰/۰۵ یعنی ۰/۰۲۸ شده است، فرضیه‌ی H_1 تأیید شده، در نتیجه بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های رابطه‌ی منفی وجود داشته و این رابطه معنادار نیز می‌باشد. مدیران محافظه‌کار عموماً با توجه به خصلت احتیاطی که دارند، تمایل کم‌تری به طرح‌های از خود نشان می‌دهند. این نتیجه با پژوهش هیدیان‌تو و اراساشانتی (۲۰۲۱)، مهرانی و سیدی (۱۳۹۲) و سوتریس‌نو و پیرزادا (۲۰۲۰) موافق و همسو می‌باشد. با توجه به تأیید فرضیه‌ی دوم پژوهش که نشان از وجود رابطه‌ی معنادار بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های دارد، و منفی بودن رابطه‌ی فوق، بنابراین به سرمایه‌گذاران بالقوه پیشنهاد می‌گردد این شرکت‌ها را برای سرمایه‌گذاری انتخاب نمایند، چرا که طرح‌های به‌عنوان یک رفتار

غیراخلاقی در آن‌ها کمتر انجام می‌شود. همچنین دولت‌ها نیز در این شرکت‌ها از بابت طرح‌های خیال‌شان راحت‌تر است.

در فرضیه دوم، اهرم مالی به عنوان عامل تعدیلی برای ارتباط بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران نظر گرفته شده است. متغیر تعدیلی اهرم مالی دارای سطح معناداری $0/003$ است که نشان‌دهنده وجود رابطه‌ی معنادار در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌باشد. همچنین ضریب β و آماره t متغیر تعدیلی اهرم مالی دارای علامت مثبت است که نشان‌دهنده رابطه‌ی مثبت می‌باشد. در تفسیر ضرایب رگرسیون β می‌توان گفت با ثابت ماندن اثر سایر متغیرها، به ازای یک واحد افزایش در متغیر تعدیلی اهرم مالی و ضریب β مثبت به دست آمده، مقدار طرح‌های به میزان $0/004$ افزایش می‌یابد و به دلیل آن که مقدار احتمال آن کمتر از $0/05$ یعنی $0/003$ شده است، فرضیه‌ی H_1 تأیید شده، در نتیجه اهرم مالی ارتباط بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های را تعدیل می‌کند، و ارتباط نیز مثبت و معنادار می‌باشد. افزایش در متغیر اهرم مالی به عنوان متغیر تعدیلی در برخی موارد نشان‌دهنده‌ی وخامت اوضاع می‌باشد که در این حالت مدیران محافظه‌کار به دلیل شخصیت خاص خود تمایلی به طرح‌های ندارند. این نتیجه با پژوهش هیدیان‌تو و اراساشانتی (۲۰۲۱) موافق و همسو می‌باشد. با توجه به تایید فرضیه‌ی دوم پژوهش نیز که نشان از تأثیر مثبت و معنادار اهرم مالی بر ارتباط بین محافظه‌کاری حسابداری و طرح‌های داشت، لذا به سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان توصیه می‌شود به میزان اهرم مالی برای جلوگیری از طرح‌های توجیه‌گردد.

منابع

- ۱- احمدی، محمدرمضان، جمالی، کامران (۱۳۹۸). تأثیر کیفیت حسابرسی بر بازده آتی سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۰، شماره ۴، صص ۲۰-۱.
- ۲- اسدی، غلامحسین و بیات، مرتضی (۱۳۹۴). تأثیر حسابداری محافظه‌کاری شرطی و غیرشرطی بر ارزش شرکت، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال هشتم، شماره بیست و چهارم.
- ۳- اسلامی ذرعی، محمدجعفر و پورعلی، محمدرضا (۱۳۹۷). تأثیر محافظه‌کاری و اجتناب مالیاتی بر ابعاد کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، شماره ۶، پاییز ۷۹۳۱، صص ۲۰۲-۲۲۰.
- ۴- بیگدلی، حسین و احدی سرکانی، سیدیوسف و صنایعی، معصومه (۱۳۹۵). اثر محافظه‌کاری بر گریز مالیاتی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، هفتمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد و مدیریت.
- ۵- رحیمیان، نظام‌الدین و توکل‌نیا، اسماعیل (۱۳۹۲). اهرم مالی و ارتباط آن با درماندگی مالی و فرصت‌های رشد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی-سال پنجم-شماره ۲۰- زمستان ۱۳۹۲- صفحات ۱۲۹-۱۰۸.
- ۶- شریف پور قشونی، فرزانه و جبارزاده کنگرلویی، سعید (۱۴۰۲). بررسی تأثیر محافظه‌کاری بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و کارایی سرمایه‌گذاری. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری (۲۴) ۷، ۴۳۹-۴۲۷.
- ۷- کاشانی‌پور، محمد؛ فخاری، حسین و عزیزجلالی، حسین (۱۳۹۳). مطالعه‌ی عوامل تعیین‌کننده نرخ مؤثر مالیاتی در بورس اوراق بهادار تهران بر مبنای مدل رگرسیون چند متغیره‌ی غیرخطی. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، سال پنجم، شماره ۱۹، صفحات ۱ تا ۲۰.

۸- ملکی، علیرضا و کلبادی نژاد، فاطمه و اکبرزاده، معصومه (۱۳۹۳). ساختارهای رقابتی محصولات و ساختار تأمین مالی با محافظه‌کاری مشروط در گزارش مالی، اولین همایش ملی حسابداری و حسابرسی، بندرگز، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرگز.

۹- مهرانی، ساسان و سیدی، سیدجلال (۱۳۹۲). بررسی تأثیر مالیات بر درآمد و حسابداری محافظه‌کارانه بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها. فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت/سال سوم / شماره دهم.

- ۱۰- Dai, Bingbin and Yang, Fan. (۲۰۱۵). Monetary policy, accounting conservatism and trade credit. *China Journal of Accounting Research*, ۸(۴), ۲۹۵-۳۱۳.
- ۱۱- García Lara, J.M., GarcíaOsma, B. and Penalva, F. (۲۰۱۹). Accounting conservatism and firm investment efficiency, [www. Ssrn.com](http://www.Ssrn.com).
- ۱۲- Hidayanto, N and Erasashanti,A(۲۰۲۱).THE EFFECT OF FINANCIAL DISTRESS AND ACCOUNTING CONSERVATISM ON TAX AVOIDANCE WITH LEVERAGE AS MODERATING VARIABLE. Article in *Russian Journal of Agricultural and Socio-Economic Sciences* · November ۲۰۲۱. □□□□□, ۱۱(۱۱۹).۲۰-۲۷.
- ۱۳- Langli, J and Willekens, M (۲۰۱۷). Tax Avoidance, Horizontal Agency Conflicts and High-Quality Auditing in Private Firms.
- ۱۴- Ribeiro, A., Cerqueira, A and Brandao, E (۲۰۱۵). The Determinants of Effective Tax Rates: Firms' Characteristics and Corporate Governance. *Research work in progress*.N. ۵۶۷. December.
- ۱۵- Sutrisno,P and Pirzada,k(۲۰۲۰). Are CEO Overconfidence and Audit Firm Size Related To Tax Avoidance? *Accounting and Finance Review*. Journal homepage: www.gatrenterprise.com/GATRJournals/afr_issues.html. *Acc. Fin. Review* ۵(۲) ۵۶ – ۶۵ (۲۰۲۰).

The impact of the relationship between accounting conservatism and financial leverage on tax plans

Ghasem Ghasemi

**Department of Accounting, Sab.C., Islamic Azad University, Sabzevar,
Iran (Corresponding Author)E-mail: Ghasem_ghasemi@iaus.ac.ir**

Abstract

The main objective of this study is to determine the effect of the relationship between accounting conservatism and financial leverage on tax plans in the Tehran Stock Exchange, which of course in this study, financial leverage is entered as a moderating variable in the model. Tax plans involves restricting the flow of specific company information in order to prevent the discovery of this information by tax authorities. Tax avoidance is an attempt to reduce taxes paid. In fact, tax avoidance is a type of use of legal loopholes in tax laws in order to reduce taxes. Tax avoidance is an activity of tax evasion without breaking the lines of the laws and within the framework of tax laws. This study was conducted for a ۵-year period between ۲۰۱۹ and ۲۰۲۳. – the sample data of the companies under study were collected after examining the availability of their information, classified using Excel software, and analyzed using EViews software. The results of the study showed that there was a negative relationship between accounting conservatism and tax plans, and this relationship is also significant. Unconditional conservatism does not depend on the occurrence of specific facts, but rather on the ability and correctness of management in choosing conservative accounting procedures, which may arise from tax or political factors or factors related to the managers' own interests. Also, financial leverage positively moderates the relationship between accounting conservatism and tax plans.

Keywords; Accounting conservatism, financial leverage, tax plans, companies listed on the Tehran Stock Exchange.